

گواهی ارائه مقاله

بدین وسیله گواهی می‌شود مقاله زیر در

سومین کنفرانس بین المللی
مهندسی صنایع و سیستم‌ها (ICISE 2017)

که در تاریخ ۲۲ و ۲۳ شهریور سال ۱۳۹۶ در دانشگاه فردوسی مشهد برگزار گردید، به صورت شفاهی ارائه شده است:

عنوان مقاله:

استفاده از الگوریتم ازدحام ذرات برای بهینه‌سازی ناحیه متاثر از حرارت در فرآیند

جوشکاری با الکتروود تنگستن آلیاژ آلومینیوم ۵۰۵۲

نویسندگان:

فرهاد کلاهان، مسعود آزادی مقدم، فرید ایلچی، مریم طالبی

ضمن تشکر از نویسندگان مقاله، توفیق روزافزون ایشان را در عرصه‌های علمی از خداوند منان خواستاریم.

دکتر حمید ضیا کوشا
مدیر علمی کنفرانس

دکتر وحید سالاری
مدیر کنفرانس

<http://icise.um.ac.ir>

استفاده از الگوریتم ازدحام ذرات برای بهینه‌سازی ناحیه متأثر از حرارت در فرآیند جوشکاری با الکتروود تنگستن آلیاژ آلومینیوم ۵۰۵۲

فرید ایلچی^۱، مسعود آزادی مقدم^۲، مریم طالبی^۳، فرهاد کلاهان^۴

^۱کارشناس ارشد، دانشگاه آزاد ساری؛ farid.eilchi@yahoo.com

^۲دانشجوی دکترا، دانشگاه فردوسی مشهد؛ masoud_azadi88@yahoo.com

^۳دانشجوی کارشناسی، موسسه آموزش عالی توس؛ maryam.talebi21@gmail.com

^۴دانشیار، دانشگاه فردوسی مشهد؛ kolahan@um.ac.ir

چکیده

فرآیند جوشکاری با الکتروود غیرمصرفی تنگستن و گاز محافظ که با عنوان جوشکاری تیگ نیز شناخته شده است، به سبب کیفیت بالای اتصال یکی از فرآیندهای پرکاربرد جوشکاری محسوب می‌شود. یکی از کاربردهای مهم این فرآیند در جوشکاری ورق‌های نازک می‌باشد. در این تحقیق اثر پارامترهای تنظیمی فرآیند جوشکاری تیگ که شامل: شدت جریان، فرکانس، سرعت و گپ می‌باشند بر ناحیه متأثر از حرارت که به عنوان یکی از مهمترین مشخصه‌های خروجی در نظر گرفته شده است مورد بررسی قرار می‌گیرد. به منظور ایجاد ارتباط دقیق بین پارامترهای ورودی و خروجی فرآیند از مدل‌سازی رگرسیونی استفاده شده است. جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز در انجام این تحقیق، ۲۷ آزمایش تجربی با بهره‌گیری از تکنیک طراحی آزمایشات و روش پاسخ سطح انجام شد. سپس انواع توابع رگرسیونی شامل خطی، درجه دوم و لگاریتمی بر این داده‌ها برازش داده شد. در مرحله بعد، اعتبار این مدل‌ها با استفاده از تحلیل واریانس مورد ارزیابی قرار گرفته و مدل مرتبه دوم که دارای برازش و دقت بالاتری است به عنوان مدل اصلاح انتخاب گردید. سپس برای بهینه‌سازی از الگوریتم ازدحام ذرات، برای نیل به مشخصه‌ی خروجی مطلوب (ناحیه متأثر از حرارت) استفاده شد. مقایسه‌ی نتایج بهینه‌سازی با مقادیر واقعی نشانگر قابلیت بسیار خوب روش پیشنهادی در مدل‌سازی و بهینه‌سازی این فرآیند می‌باشد.

کلمات کلیدی

جوشکاری با الکتروود غیر مصرفی تنگستن و گاز محافظ، ناحیه متأثر از حرارت، مدل‌سازی رگرسیونی، بهینه‌سازی، الگوریتم ازدحام ذرات

Using particle swarm optimization algorithm for heat affected zone optimization in TIG welding process of Al5052

Farid Eilchi¹, Masoud Azadi Moghaddam², Maryam Talebi³, Farhad Kolahan⁴

¹M.Sc. Student, Department of Mechanical Engineering, Islamic Azad University, Sari Branch

²Ph.D. Candidate, Department of Mechanical Engineering, Ferdowsi University of Mashhad

³B.Sc. Student, Department of Industrial Engineering, Toos Institute of Higher Education

⁴Associate Professor, Department of Mechanical Engineering, Ferdowsi University of Mashhad

ABSTRACT

Tungsten Inert Gas (TIG) welding is one of the most popular welding processes due to its high quality joint. Joining thin sheet metals is one of the most important applications of this process. In this research, the effects of welding process parameters including: current, frequency, speed and gap of welding on the heat-affected zone (HAZ), one of the most important quality measures, have been investigated. To gather required data, a number of experiments have been performed based on response surface methodology of DOE technique. Then, using regression functions process modeling has been performed. After verification of models, the best model was selected. This model was used for optimization of process parameters in such a way that HAZ minimized. The comparisons between computational results and experimental data prove the proper performance of the proposed statistical analysis and optimization methods.

KEYWORDS

Tungsten Inert Gas (TIG) welding, heat affected zone (HAZ), regression modeling, optimization, particle swarm optimization (PSO) algorithm.

۱- مقدمه

فرآیندهای جوشکاری از جمله روشهای پر کاربرد ایجاد اتصالات دائمی قطعات فلزی می‌باشند. در این میان، جوشکاری الکترو تنگستن با گاز محافظ یا تیگ^۱ یکی از روشهای بسیار مهم جوشکاری است که به طور عمده برای ایجاد اتصالات با کیفیت بالا در فلزات سبک مانند آلومینیوم و تیتانیوم بکار می‌رود. از دیگر کاربردهای این تکنیک، جوشکاری مقاطع نازک و جوشکاری پاس ریشه در مخازن و لوله‌ها است [۱]. گاز محافظ در این روش معمولاً گاز خنثی آرگون یا ترکیبی از این گاز با هلیوم است که برای محافظت از حوضچه مذاب ایجاد شده توسط الکتروود غیر مصرفی تنگستن استفاده می‌شود. در حین جوشکاری گاز خنثی، هوا را از ناحیه جوشکاری بیرون رانده و از اکسید شدن الکتروود جلوگیری می‌کند. در جوشکاری تیگ الکتروود فقط برای ایجاد قوس بکار برده می‌شود و در صورت نیاز از سیم جوش بعنوان فلز پرکننده استفاده می‌گردد.

در تحقیق پیش رو مطالعه فرآیند جوش الکتروود تنگستن ورق-هایی از جنس آلیاژ ۵۰۵۲ به منظور بررسی تأثیر عامل‌های کنترلی جوشکاری تیگ بر ناحیه متأثر از حرارت^۲ است. آلیاژ ۵۰۵۲ از گروه آلیاژهای کار سرد شده آلومینیوم-منیزیم سری ۵۰۰۰ است. این سری از آلومینیوم‌های کار شده دارای بالاترین استحکام را در بین آلیاژهای غیر قابل عملیات حرارتی هستند و به خاطر مقاومت بالا نسبت به خوردگی خصوصاً در محیط‌های خورنده نمکی به عنوان سازه و جداره در صنایع دریایی مانند کشتی‌سازی، صنایع فراساحلی، بدنه قایق‌های سبک بسیار کاربرد دارد. همچنین به علت ضریب تبادل حرارت بالای این آلیاژ می‌توان از آن در ساخت مبدل‌های حرارتی و یا مخازن پخت در صنایع غذایی و شیمیایی بهره برد. به علت خاصیت انتقال حرارت بالای آلومینیوم و حساسیت آن به اکسید شدن در حرارت بالا جوشکاری تیگ به علت تمرکز حرارتی و استفاده از گاز محافظ گزینه مناسبی برای جوشکاری آن است [۲]. برای حذف لایه اکسیدی موجود بر سطح ورق و وجود منیزیم در این آلیاژ از جری آن متناوب در جوشکاری تیگ این فلز استفاده گردید. جدول ترکیب شیمیایی نمونه ورق که از طریق آزمایش طیفسنجی که با نام کوانتومتری شناخته می‌شود به دست آمده است در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) ترکیب شیمیایی آلیاژ آلومینیوم ۵۰۵۲

مس	سیلیسیوم	کروم	آهن	منیزیم
۰/۰۹	۰/۱۲۳	۰/۱۹	۰/۴	۲/۶۵۸

تاکنون تحقیقات زیادی برای مطالعه تأثیر پارامترهای جوشکاری و همچنین مدل‌سازی فرآیند جوش و بهینه‌سازی آن‌ها صورت گرفته است. کومار و همکارانش [۲]، به بررسی تأثیر پارامترهای جوشکاری تیگ پالسی بر روی خواص کششی ورق آلومینیومی پرداخته است. در این پژوهش به کمک طرح آزمایش عاملی کامل، اثر جریان اوج، جریان پایه، فرکانس پالس و درصد روشنایی قوس بررسی گردیده است. پس از اخذ نتایج مدل‌سازی به کمک مدل‌های رگرسیونی^۳ برای چهار خروجی تنش تسلیم، تنش نهایی، افزایش طول و تنش تسلیم ناچ (درزدار) انجام گردیده است. در نهایت از مدل‌ها برای تفسیر تأثیر پارامترها بر خروجی‌ها استفاده گردیده است. ژوان و تانگ [۴]، از روش تاگوچی برای بهینه‌سازی مقادیر پارامترهای جوش تیگ ورق فولاد ضدزنگ S304 با ضخامت ۱/۵ میلی‌متر استفاده کرده‌اند. پارامترهای کنترلی مورد بررسی در این تحقیق عبارت‌اند از گپ بین الکتروود و ورق، دبی جریان گاز، آمپراژ جریان و سرعت خطی جوش که ترکیبات مختلف این پارامترها به صورت آرایه L16 تاگوچی طراحی شده‌اند. برای ایجاد تابع زیان که تمام خروجی‌ها را یکجا پوشش دهد و انجام بهینه‌سازی چندهدفه از روش وزن دهی به هر یک از پارامترهای هندسه‌گرده جوش استفاده شده است که در آن به ارتفاع پستی و عرض جلویی ضریب ۰/۴ و به ارتفاع جلویی و عرض پستی ضریب ۰/۱ تخصیص داده شده است. بر اساس نتایج آنالیز واریانس تغییر در مقادیر پارامتر سرعت جوش، گپ قوس، آمپراژ جریان و نرخ جریان گاز محافظ به ترتیب بیشترین تأثیر را بر روی هندسه جوش می‌گذارند. بالاسوبرمانیان و همکاران [۵]، بر روی مدل‌سازی جوش الکتروود تنگستن ورق از جنس آلیاژ تیتانیوم با ضخامت ۱/۶ میلی‌متر مطالعه صورت داده‌اند. پارامترهای کنترلی بررسی شده عبارت‌اند از جریان اوج، جریان پایه، فرکانس و درصد زمان اعمال جریان اوج در یک سیکل. جوشکاری بدون استفاده از ماده پرکننده و تحت محافظت گاز آرگون خالص صورت گرفته است. خروجی‌هایی که در این مقاله مورد مطالعه قرار گرفته‌اند سختی ناحیه جوش و اندازه دانه‌ها در ناحیه متأثر از حرارت است. در این تحقیق از روش سطوح پاسخ برای مدل‌سازی و یافتن سطوح بهینه پارامترهای کنترلی جوش استفاده گردیده است و ترکیب آزمایشات بر اساس طرح مرکب مرکزی چرخشی انتخاب گردید. هدف از بهینه‌سازی در این مقاله افزایش میزان سختی و کاهش اندازه دانه‌ها (برای کاهش حساسیت به ترک گرم) در محل جوش بود که با مقادیری که از روش سطوح پاسخ به دست آمده به این هدف دست یافته است. تارنگ و همکاران [۶]، از شبکه عصبی توسعه معکوس برای تعریف رابطه بین پارامترهای ورودی فرآیند جوش ورق

³ Regression

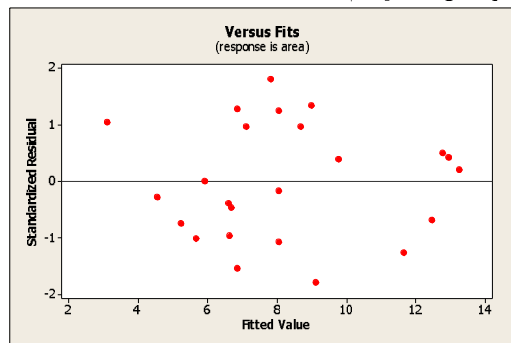
¹ Gas Tungsten Arc Welding (GTAW)

² Heat Affected Zone

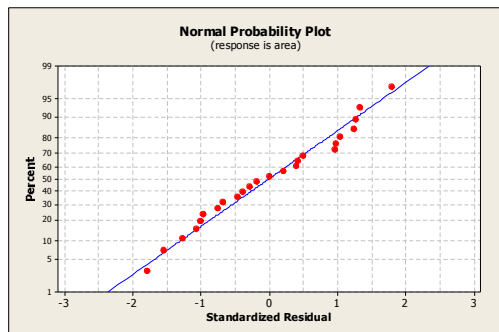
موثر بودن هر پارامتر، سطح اطمینان ۹۵٪ تعیین گردید. نتایج محاسباتی و تحلیل های آماری نشان می دهند که مدل های مرتبه دوم، بهترین انطباق را بر فرآیند واقعی دارند. شکل نهایی مدل های درجه دوم، ارتباط دهنده پارامترهای ورودی به ناحیه متاثر از حرارت در رابطه (۱) آورده شده است.

$$\begin{aligned} \text{HAZ} = & 8.0745 + 2.3981I - 0.6549F - 1.5865S - 0.279G \\ & + 1.1875I^2 + 0.4083F^2 + 0.1266S^2 - 1.8671G^2 - 0.9584IS \\ & + 0.4354IG - 0.4132FS \end{aligned} \quad (1)$$

به منظور اعتبار سنجی مدل های پیشنهادی از آزمون های مستقل بودن، هم واریانس بودن و نرمال بودن باقیمانده ها استفاده گردید. شکل (۱) توزیع باقیمانده های مربوط به مدل ناحیه متاثر از حرارت را نشان می دهد. در این نمودار به دلیل توزیع بدون شکل و یکنواخت باقیمانده ها فرض مستقل بودن و هم واریانس بودن باقیمانده های این مدل کاملاً تایید می شود. برای کنترل فرض نرمال بودن باقیمانده ها، نمودار احتمال در شکل (۲) ترسیم شده است.

شکل (۱): مستقل بودن و هم واریانس بودن باقیمانده ها

شکل (۲): نرمال بودن باقیمانده ها

در این نمودار با قرارگیری باقیمانده ها در اطراف خط ایده آل و

نازک آلومینیومی ۱۱۰۰ با ضخامت ۱/۶ میلی متر که عبارتند از سرعت جوش، آمپراژ جریان، سرعت تغذیه سیم جوش، درصد زمان تمیزکاری (قطبیت معکوس) از سیکل جوش و اندازه گپ بین الکتروود ورق و خروجی های فرآیند پارامترهای هندسه گرده جوش (ارتفاع و عرض جلویی و پشتی گرده جوش) استفاده کرده اند. آن ها به منظور یافتن مقادیر بهینه از رابطه به دست آمده از این شبکه عصبی در الگوریتم تبرید تدریجی^۴ استفاده نمودند.

۲- روش پاسخ سطح

هدف اصلی طراحی آزمایشات مطالعه ای ارتباط بین پاسخ به عنوان یک متغیر وابسته و پارامترهای ورودی می باشد. در این روش علاوه بر بررسی تاثیر هر پارامتر، اثرات متقابل بین هر پارامتر نیز در نظر گرفته می شود. طراحی آزمایشات روشی جهت حداقل سازی تعداد آزمایشات برای رسیدن به شرایط بهینه است. برای استخراج روابط مربوط به پاسخ سطح داده های ورودی از نتایج آزمایشات تجربی استخراج می شوند. برای مدل سازی سعی بر انجام حداقل تعداد آزمایشات تجربی می باشد تا در زمان و هزینه صرفه جویی شود. در این تحقیق از روش پاسخ سطح جهت تعیین تعداد آزمایشات استفاده شده است. که برای هر یک از پارامترهای ورودی سه سطح در نظر گرفته شد جدول (۲) و برای کاهش هزینه و زمان آزمایشات طرح L27 انتخاب گردید.

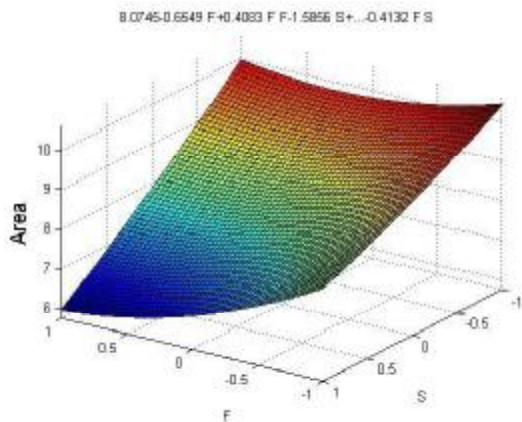
جدول (۲) پارامترهای ورودی و سطوح در نظر گرفته شده

علامت مشخصه	پارامترهای ورودی	واحد	سطوح		
			-۱	۰	+۱
I	جریان	amper	۱۱۰	۱۲۰	۱۳۰
F	فرکانس	Hz	۸۵	۱۰۰	۱۱۵
S	سرعت	mm/min	۲۴۰	۳۰۰	۳۶۰
G	گپ	mm	۲/۵	۳	۳/۵

۳- مدل سازی و آنالیز نتایج

به منظور مدل سازی فرآیند جوشکاری تنگستن با گاز محافظ، توابع مختلف رگرسیونی، شامل توابع خطی، لگاریتمی و درجه دو بر داده های تجربی حاصل از آزمایشات، برازش داده شد. تهیه مدل های ریاضی و تجزیه و تحلیل واریانس (ANOVA) در محیط نرم افزاری مینی تب صورت پذیرفت. جهت انتخاب مدل مناسب و همچنین تشخیص میزان

⁴ Simulated Annealing (SA)

شکل (۴): اثر فرکانس-سرعت بر ناحیه متاثر از حرارت

۵- بهینه‌سازی با به‌کارگیری الگوریتم ازدحام ذرات

جهت بهینه‌سازی متغیرهای تنظیمی جوشکاری تنگستن با گاز محافظ، از الگوریتم ازدحام ذرات^۵ یا به اختصار (PSO) استفاده شده است. PSO یک الگوریتم تصادفی بر اساس جمعیت است که از شبیه‌سازی رفتار اجتماعی گروه پرندگان مدل‌سازی شده است [۷]. در الگوریتم PSO تعدادی از موجودات وجود دارند، که به آن‌ها ذره گفته می‌شود و در فضای جستجوی تابعی که قصد کمینه کردن (و یا بهینه کردن) مقدار آن را داریم، پخش شده‌اند. هر ذره مقدار تابع هدف را در موقعیتی از فضا که در آن قرار گرفته است، محاسبه می‌کند. سپس با استفاده از ترکیب اطلاعات محل فعلی‌اش و بهترین محلی که در گذشته در آن بوده است و همچنین اطلاعات یک یا چند ذره از بهترین ذرات موجود در جمع، جهتی را برای حرکت انتخاب می‌کند. همه‌ی ذرات جهتی برای حرکت انتخاب می‌کنند و پس از انجام حرکت، یک مرحله از الگوریتم به پایان می‌رسد. این مراحل چندین بار تکرار می‌شوند تا آن که جواب مورد نظر به دست بیاید. در واقع انبوه ذرات که مقدار کمینه‌ی یک تابع را جستجو می‌کنند، همانند دسته‌ای از پرندگان عمل می‌کنند که به دنبال غذا می‌گردند.

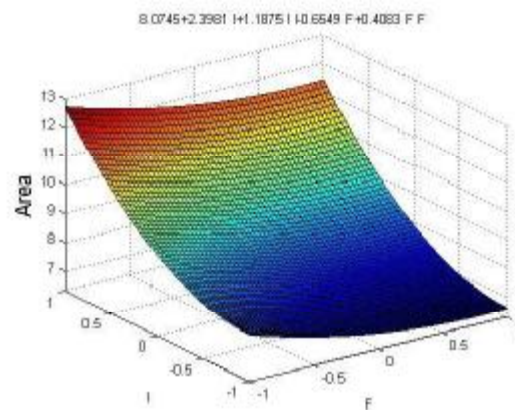
در مرحله‌ی ابتدایی الگوریتم، ذرات با موقعیت‌ها و سرعت‌های تصادفی ایجاد می‌شوند. در طی اجرای الگوریتم، موقعیت و سرعت هر ذره در مرحله ی t+1 ام از الگوریتم، از روی اطلاعات مرحله‌ی قبلی ساخته می‌شوند. اگر Z_j مولفه‌ی j ام از بردار Z باشد، آن‌گاه روابطی که سرعت و موقعیت ذرات را تغییر می‌دهند، عبارتند از:

$$v_j^i[t+1] = wv_j^i[t] + c_1r_1(x_j^{i,best}[t] - x_j^i[t]) + c_2r_2(x_j^{best}[t] - x_j^i[t]) \quad (2)$$

همچنین بزرگتر بودن مقدار شاخص آماری (P-Value) از ضریب ریسک، نرمال بودن باقیمانده‌ها و انطباق خوب مدل بر فرآیند واقعی قابل تایید است.

۴- بررسی تاثیر متقابل پارامترهای ورودی بر ناحیه متاثر از حرارت

در شکل (۳) تاثیر شدت جریان و فرکانس بر ناحیه متاثر از حرارت نشان داده شده است. این نمودار بیانگر تاثیر مستقیم افزایش شدت جریان بر افزایش مساحت ناحیه متاثر از حرارت است که علت آن افزایش حرارت ناشی از افزایش شدت جریان قوس و به تبع آن افزایش ناحیه‌ای که به دمایی نزدیک به دمای ذوب می‌رسد است. افزایش فرکانس با ناپایدار کردن قوس و کوتاه‌تر شدن نیم سیکل الکتروود منفی، حرارت تولید شده قوس را کاهش می‌دهد البته اثر کاهش افزایش فرکانس در مقابل اثر افزایش ناشی از افزایش شدت جریان محدود است.

شکل (۳): اثر شدت جریان-فرکانس بر ناحیه متاثر از حرارت

در شکل (۴) می‌توان مشاهده نمود که در سرعت‌های پایین نسبت به سرعت‌های بالا افزایش فرکانس تأثیر چشمگیری بر کاهش مساحت ناحیه متاثر از حرارت دارد. در نمودار فرکانس-سرعت هیچ تداخلی بین اثر افزایش سرعت و افزایش فرکانس مشاهده نمی‌گردد.

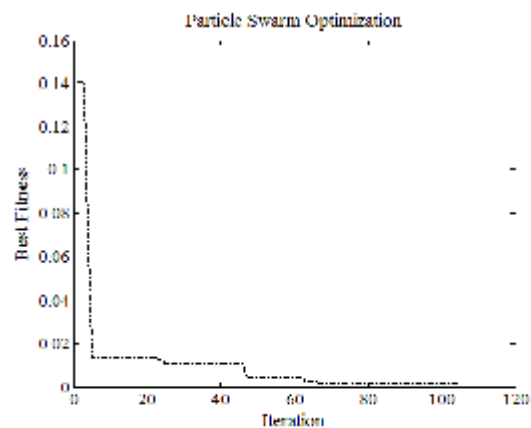
⁵ Particle Swarm Optimization (PSO)

۶- نتیجه گیری

کاربرد روش‌های جوشکاری در صنایع مختلف از یک طرف و تعدد پارامترهای تنظیمی در این روش‌ها از طرف دیگر، شناخت و بهینه‌سازی آن‌ها را از اهمیت خاصی برخوردار کرده است. در این راستا ابتدا با استفاده از مدل‌های رگرسیونی، ارتباط دقیق و معنادار بین پارامترهای ورودی و متغیر خروجی جوشکاری الکتروود تنگستن برقرار گردیده است. مدل‌سازی فرآیند توسط برازش انواع توابع ریاضی شامل چند جمله‌ای خطی، درجه دوم و لگاریتمی بر داده‌های آزمایشگاهی موجود، انجام گرفته است. سپس بمنظور تعیین مدل اصلاح از بین این مدل‌ها، از معیار آماری ضریب همبستگی استفاده گردید. نتایج تحلیل‌های آماری مبین این است که مدل درجه دوم انطباق با شرایط واقعی داشته و قادر است نوع و میزان تاثیر پارامترهای تنظیمی را بر ناحیه متاثر از حرارت بخوبی پیش‌بینی نماید. در مرحله بعد روش مبتنی بر الگوریتم ازدحام ذرات، جهت تعیین سطوح بهینه پارامترهای تنظیمی برای رسیدن به هندسه‌گرفته مورد نظر ارائه گردید. رویکرد پیشنهادی قادر است، با کمینه‌سازی یک تابع خطا، مقادیر مناسب پارامترهای فرآیند جوشکاری الکتروود تنگستن را بنحوی تعیین نماید تا خروجی مورد انتظار شامل ناحیه متاثر از حرارت تامین گردد.

$$x_j^i[t+1] = x_j^i[t] + v_j^i[t+1] \quad (3)$$

در این روابط، w ضریب اینرسی، P_1 و P_2 اعداد تصادفی در بازه $(0,1)$ با توزیع یکنواخت و همچنین C_1 و C_2 ضرایب یادگیری هستند. P_1 و P_2 باعث می‌شوند که نوعی گوناگونی در جوابها به وجود بیاید و به این نحو جستجوی کاملی روی فضا انجام پذیرد. C_1 ضریب یادگیری مربوط به تجارب شخصی هر ذره است و در مقابل C_2 ضریب یادگیری مربوط به تجارب کل جمع می‌باشد. نتایج حاصل از بهینه‌سازی همزمان خروجی‌ها توسط الگوریتم ازدحام ذرات در جدول (۳) به نمایش درآمده است. در این الگوریتم یک تابع شایستگی ترکیبی برای تمام خروجی‌های مورد بررسی تعیین می‌شود و سعی می‌شود این تابع بهینه گردد. همچنین در شکل (۵) روند همگرایی الگوریتم به نمایش درآمده است.

شکل (۵): نمودار همگرایی الگوریتم PSO

جدول (۳): نتایج بهینه‌سازی با الگوریتم PSO

مقدار خطا (%)	آزمایشات عملی	خروجی الگوریتم	مشخصه‌ی خروجی	سطوح بهینه				روش بهینه‌سازی
				G	S	F	I	
۸/۱	۵/۵۴	۵/۹۹	ناحیه متاثر از حرارت	۲/۷	۳۴۲	۱۰۸	۱۱۹	الگوریتم PSO

۷- مراجع

- [۲] دادخواه، سعید رضا، مبانی جوشکاری قوس ننگ تحت پوشش گاز محافظ، انتشارات تدبیر، تهران، ۱۳۸۴.
- [۳] کوبی، امیر حسین؛ تکنولوژی جوشکاری، انتشارات آزاده، تهران، چاپ هفتم، ۱۳۸۵.
- [۴] Senthil Kumar, T, Balasubramanian, V, Sanavullah, M. Y., "Influences of pulsed current tungsten inert gas welding parameters on the tensile properties of AA 6061 aluminium alloy", Journal of Materials & Design, vol. 28. 2080-2092, 2007.
- [۵] Juang, S. C and Tarn, Y. S., "Process parameter selection for optimizing the weld pool geometry in the tungsten inert gas welding of stainless steel", Journal of materials processing technology, vol. 122. 33-37, 2002.
- [۶] Balasubramanian, M, Jayabalan, V, Balasubramanian, V., "Response surface approach to optimize the pulsed current gas tungsten arc welding parameters of Ti- 6Al- 4V titanium alloy", Journal of Metals and Materials International, vol. 13. 335-344, 2007.
- [۷] Tarn, Y. S, Tsai, H. L, Yeh, S. S., "Modeling, optimization and classification of weld quality in tungsten inert gas welding. International Journal of Machine Tools and Manufacture", Journal of materials processing technology, vol. 39. 1427-1438, 1999.
- [۸] James Kennedy and Russell Eberhart., "Particle Swarm Optimization. In Proceedings of the IEEE international conference on neural networks", 1942-1948.